

УДК 811.11

Світлична Ольга Олександрівна
Харківська державна академія культури
Біленька Анастасія Миколаївна
Харківська державна академія культури

ПРОФЕСІЯ – АКТОР ДУБЛЯЖА

Розглянуто досвід В. А. Єр'оміна як автора ідеї і засновника школи дубляжа, яка здійснює підготовку фахівців для роботи в сучасній кіноіндустрії. Розкрито сутність понять «дубляж», «ліпсінг», «попереднє і подальше озвучення», «закадрове мовлення». Означено етапи створення фонограми кінопродукції. Проаналізовано проблеми браку професійних акторів дубляжу в Україні. Виявлено, що студенти акторської спеціальності зацікавлені в такій практиці й упровадженні дисципліни «Мистецтво дубляжа» до навчального процесу.

Ключові слова: «дубляж», «ліпсінг», «попереднє і подальше озвучення», «закадрове мовлення».

Актуальність. На якість дублювання вітчизняних і зарубіжних кінофільмів, а також пошук кваліфікованих кадрів у цій галузі вплинули реалії сучасного життя і складна ситуація в українській кіноіндустрії. На жаль, нині в студіях дубляжа задіяні актори, котрі починають працювати над фільмами без попередньої підготовки і набувають досвіду озвучення тільки безпосередньо під час роботи.

Огляд джерел. Одна з останніх праць, присвячених актуальним проблемам дикційної та орфоепічної нормативності в сучасній сценічній українській мові, належить професору кафедри сценічної мови КНУТКіТ ім. Карпенка-Карого А. О. Гладишевій. Дослідження містить як теоретичний, так і практичний матеріал, надає змоги методично чітко, цілеспрямовано, систематично працювати над удосконаленням мовної майстерності. Мета посібника – сприяти формуванню навичок правильного сценічного мовлення, відчуття слова, його мелодики.

В. П. Морозов у своїй статті «Восприятие эмоционального контекста голоса как один из критериев профотбора актеров» пропонує новітні методи профвідбору до навчання професійній акторській діяльності. Ідеться про виявлення особливих рис абітурієнта щодо типу нервової системи, духовності, природних нахилів до акторської праці. Найважливішим показником є емоційність мови і голосу, оцінка якої може слугувати критерієм довершеності акторської майстерності.

Т. С. Зинов'єва у своїй праці «Технология монтажа кинофильмов» описує технічний аспект створення кінофільмів. Б. Конопльов у праці «Основы фильмопроизводства» розглядає етапи озвучення кінопродукції від перекладу тексту до запису і монтажу готової фонограми. Володимир Єр'омін у своєму інтерв'ю говорить про сутність спеціалізації «Актор дубляжа» та критерії відбору спеціалістів на цю роботу. На прикладі праць великих майстрів дубляжа розкриває важливість цієї творчої діяльності.

Мета – дослідити науковий напрям сучасного інноваційного методу роботи в українській та російській кіноіндустрії в галузі дубляжа: закадрове мовлення, попереднє та подальше озвучення, ліпсінг, мовна фонограма і озвучення мультиплікаційних фільмів. Використовувати їх під час практичного процесу навчання молодих митців театру й кіно.

Виклад основного матеріалу дослідження. Хоча в дипломі випускників акторського відділення у пункті «спеціальність» зазначено: «актор драматичного театру та кіно», але студенти дотепер не набули достатнього досвіду в озвученні та дубляжі кіно- та телепродукції. Проведене опитування серед студентів цієї спеціальності засвідчило, що студенти зацікавлені в запровадженні дисципліни «Мистецтво дубляжа».

Дублювання (від слова «дубль» – подвійний), або дубльований переклад, або стисло дубляж – різновид озвучення, який передбачає виготовлення фонограми кінофільму іншою мовою, зміст якої відповідає перекладові оригінального звукового супроводу. Під час дублювання оригінальна мовна фонограма повністю замінюється новою: збігатися має не тільки тривалість фраз, але й, у разі можливості, артикуляція акторів оригіналу з артикуляцією акторів озвучення. Спрощений спосіб дублювання, при якому збігаються тільки початок і кінець фраз без укладання тексту, називається ліпсінг (англ. Lip sync). При закадровому озвученні зберігається приглушена оригінальна фонограма фільму, на яку накладається додаткова звукова доріжка з перекладом, що звучить одночасно з репліками акторів.

Хоча дублювання є найзатратнішим способом адаптації фонограми для іноземної аудиторії порівняно з ліпсінгом і закадровим озвученням, але найменше спотворює художній задум фільму.

Робота над дубляжем фільмів престижна, багато акторів прагнуть її здобути. Але здійснювати її успішно може не кожен – надто специфічні вимоги має ця професія. Тому виникла необхідність

запровадити нову дисципліну (хоча б у формі факультативу), яка ознайомить студентів з основами дубляжа й озвучення художніх, документальних, мультиплікаційних фільмів і закадрового озвучення.

Цікавим може бути досвід створеної в Москві Школи дубляжа під керівництвом відомого майстра дубляжа, заслуженого артиста Росії Володимира Єр'оміна.

Існувала така думка: працювати на дубляжі може не кожен, навіть професійний актор тому, що, крім універсальних якостей, таких як темперамент, дикція, потрібно вміти потрапити в зімкнення. Багато видатних артистів, які приходили до студії дубляжа, виявлялись безсилими, і покидали цю справу.

Дубляжна спільнота достатньо закрита, потрапити до неї надто складно. Тому Володимир Аркадійович вирішив провести своєрідний моніторинг: опитав багатьох знайомих режисерів дубляжа стосовно їх зацікавленості в появі нових молодих голосів в їх студіях. Вони не тільки відповіли позитивно, але й підтримали його ідею щодо створення школи.

В. А. Єр'омін вважає, що досвід, якого набувають випускники його школи, допоможе їм не тільки в озвученні. П'ять років викладання у Всеросійському державному інституті кінематографії надають йому права стверджувати, що в театральних школах недостатньо уваги приділяють техніці монологу й актори, потрапляючи до студії дубляжа, витрачають багато зайвого часу на його опанування. Тому одне з основних завдань школи – навчити артистів техніці виконання монологу в кіно, а також спрямувати молодих фахівців у цьому напрямку.

Під час відбору до школи дубляжа увага звертається на тембр голосу, вміння потрапити в зімкнення і «відчути» артиста, якого дублюють, «розчинитися» в ньому. Звичайно, герой іншої статури по-іншому рухається, має своєрідну артикуляцію. Але якщо цю роботу здійснює майстер, він змінює тембр голосу, підлаштовує свою артикуляцію, відбувається зміна й у пластиці актора. Звук може виразити все: якщо людина нахилиється або жестикулює, то це відображається і в голосі, який виявляє сімдесят параметрів особистості. Лише слухаючи людину, можна сказати про неї іноді майже все.

У школі здійснюється підготовка спеціалістів за такими напрямками: озвучення вітчизняного кіно, дубляж зарубіжних фільмів, закадрове озвучення зарубіжних фільмів. Студенти мають можливість спробувати себе в різних форматах, серед яких перевага надається закадровому озвученню.

У сучасному пострадянському просторі зникла культура слова, культура лексики, хоча нині й починає повертатись мова, наближена до літературних норм. Мова подібна до музики: можна підвищувати тон, говорити плавно, але в кожному слові, яке вимовляємо, існує духовна основа. Часто сучасний актор не звертає на це уваги, він навчився бути органічним тільки на найнижчому рівні. Хоча і в часи Станіславського траплялися випадки, коли до нього приходили актори, які не вміли розмовляти на сцені, як він говорив, «по-людськи», тобто природно, правдиво. Вони використовували якийсь неприродний голос із шекспірівськими інтонаціями. К. С. Станіславський не міг цього дозволити у своєму театрі, тому примушував таких акторів виконувати спеціальні вправи, етюди.

Озвучення ігрових художніх кінофільмів є найскладнішим, оскільки пов'язане зі значними технологічними труднощами: оригінальна музика і мова акторів при великій кількості крупних планів, на яких особливо помітна розсинхронізація звуку із зображенням. Документальні та науково-популярні фільми значно простіші в озвученні, оскільки немало з них супроводжуються закадровим дикторським текстом, який записаний в умовах студії й не потребує синхронізації.

Озвучення може бути попереднім і подальшим. Попереднє передбачає створення фонограми до зйомки, під час якої виконавці діють відповідно до готового звукового супроводу. Цей метод дістав назву «зйомка під фонограму». Технологія подальшого озвучення передбачає створення мовної фонограми після зйомки. Запис організовується в спеціальній студії, де актори промовляють текст, спостерігаючи за готовим зображенням на екрані через звуконепропущене скло. Збіг артикуляції відбувається завдяки багаторазовому повторенню одного і того самого фрагмента робочого позитиву, склеєного в кільце (англ. looping). У процесі подальшого озвучення створюється найякісніша фонограма, оскільки звук записується в умовах тон-студії, у якій дикція акторів найвиразніша.

Важливим елементом дубльованого кінофільму є відповідність звучання голосу акустичним умовам. Наприклад, якщо персонаж перебуває у ванній кімнаті, голос дублюючого актора також повинен звучати з незначним відлунням.

Закадрову мову й інші шуми також записують окремо, на професійному сленгу такий звук називається «гур-гур».

Під час роботи над музичними фільмами і фільмами-операми, а іноді і звичайними ігровими картинками з різних причин доводиться озвучувати ролі іншим акторам, а не тим, котрі грають. Найчастіше переозвучується мова акторів, які говорять нерозбірливо або з іноземним акцентом. Наприклад, Донатаса Баніоніса через помітний литовський акцент майже завжди озвучував Олександр Дем'яненко, а у фільмі

Ельдара Рязанова «Іронія долі, або З легкою парою!» головну героїню грала польська актриса Барбара Брильська, а озвучувала – Валентина Тализіна (основною причиною був також польський акцент актриси).

Під час створення анімації мова персонажів записується до того, як почнуть роботу художники. Тривалість звуків отриманої фонограми ретельно вимірюють і заносять в експозиційні альбоми, на основі яких художники-мультиплікатори або ляльководи створюють рух і артикуляцію героїв мультфільму. Тому частіше робота над зображенням мультфільму починається після готовності всієї фонограми, за винятком фрагментів, які не потребують синхронізації.

Дублювання іноземних мультфільмів посідає особливе місце. Це – цікава і складна робота водночас, оскільки, з одного боку, відбувається довготривале навантаження на голосові зв'язки, з іншого – робота над образом без посередника, який має свою психофізику.

Дублювання іноземних художніх фільмів має свої особливості. Фонограма будь-якого фільму складається з трьох основних частин: мовної, музичної і шумової, кожна з яких записується на одній або навіть декількох окремих плівках, загальне число яких може досягати десяти.

Робота починається з перекладу фільму, потім спеціаліст обробляє текст для того, щоб фрази збігалися за довжиною з оригінальними і відповідали артикуляції акторів. Потім здійснюється кастинг на головні ролі. Тут насамперед урахується думка замовника. Для того, щоб актора озвучення затвердили на роль, важливо, щоб тембральне забарвлення його голосу відповідало темброві виконавця ролі. Якщо робота виконана якісно, складається враження, що актори говорять і артикулюють мовою перекладу.

Кожного актора записують окремо від інших, за кілька змін по 3-5 годин залежно від обсягу роботи. Процес озвучення триває в середньому один-два тижні, однак іноді на деякі фільми замовники з метою економії обмежують студійні години, зводячи процес озвучення навіть до одного дня.

За зірками світового кіно часто закріплюються відомі вітчизняні актори. Наприклад, Джордж Клуні в російському прокаті, зазвичай, говорить голосом актора Володимира Віхрова, Том Круз – голосом Всеволода Кузнецова, Джек Ніколсон, Том Хенкс і Шрек – популярного артиста театру і кіно Олексія Колгана, Ліам Нісон, Пірс Броснан, Сильвестр Сталлоне, Хьюго Уївінг – Володимира Антоніка, Роберт Дауні-молодший і Джейсон Стейтем – Володимира Зайцева, Джекі Чан – голосом Андрія Бархударова, Леонардо Ді Капріо – голосом актора «Великої різниці» Сергія Бурунова. Яскраві приклади радянського періоду: «зв'язка» Жан-Поль Бельмондо – Микола Караченцев і Луї де Фюнес – Володимир Кенігсон.

Висновки. Таким чином, досліджено етапи створення мовних фонограм та технологію роботи актора над озвученням кінопродукції. Проаналізовано досвід роботи в цій галузі Володимира Єрьоміна, Всеволода Кузнецова, Алли Гончарової та інших майстрів дубляжу. Постає необхідність щодо запровадження до навчального процесу студентів спеціалізації «актор драматичного театру та кіно» дисципліни «Мистецтво дубляжа».

Список використаних джерел

1. Гладішева А. О. Сценічна мова / А. О. Гладішева. – Київ, 2007. – 267 с.
2. Зиньовева Т. С. Технологія монтажу кинофільмів / Т. С. Зиньовева. – М.: «Искусство», 1968. – 127 с.
3. Конопльов Б. Основы фильмопроизводства / Б. Конопльов. – М.: «Искусство», 1975. – 448 с.
4. Морозов В. П. Теория и практика сценической речи / В. П. Морозов. – Л.: «Ленуниверзитат», 1985. – 146 с.
5. Трефилова Е. Владимир Еремин: легенда дубляжа (рус.). RUSKINO.ru (18 мая 2008 года) / Елена Трефилова. – Интервью с актёром.
6. Хитрук Ф. Профессия – аниматор / Ф. Хитрук, Ю. Михайлин. – М.: «Гаятри», 2007. – Т. I. – 304 с.

УДК 792.09

Якимов Дмитро Олегович

Харківська державна академія культури

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ АТМОСФЕРИ У РОБОТІ НАД СТВОРЕННЯМ ВИСТАВИ

У статті досліджено сутність атмосфери та її значення в процесі створення вистави. Підкреслено, що творча атмосфера це рушійна сила створення вистави (репетиції). Наведено приклади взаємозв'язку елементів, залучених до створення вистави, починаючи від актора та режисера і закінчуючи художником, освітлювачем та декораторами.

Ключові слова: атмосфера, театр, репетиція, вистава, сцена, актор, режисер.

Актуальність. Акторське, режисерське та театральне мистецтво в цілому полягає в творчій організації всіх елементів вистави з метою створення одного, гармонійно цілісного художнього твору. Ця мета досягається тільки в тому випадку, якщо в процесі створення творчого колективу, а в кінцевому результаті створення цілісного художнього твору є сприятлива атмосфера.